

Politisering en depolitisering

Filip De Bodt

Oikos vroeg mij voor dit nummer een bijdrage rond depolitisering en politisering van het middenveld. De actiegroepen en bewegingen zijn immers niet meer wat ze waren. Een veranderende maatschappelijke context maakte van veel bewegingen, die een tegenmacht vormden, onderaannemers die functioneren zoals de overheid het wil. Een vrij boude stelling die ik even wil belichten vanuit de ervaring van een (nog steeds) tegendraadse beweging van onderuit (vzw 't Uilekot) en een tegen de stroom in roeiende klimaatbeweging (vzw Climaxi).

Waarover hebben we het niet?

Het begrip 'depolitisering' zelf kreeg gedurende al die jaren een andere invulling. In de jaren tachtig en negentig van vorige eeuw was depolitisering een moedige daad van weerstand: de zuilen waren nog almachtig en de in de jaren zeventig verworven inspraakorganen werden gauw opgevuld of bezet door politici of aan de zuilen verwante organisaties.

In menige gemeente werd slag geleverd om politici uit de adviesorganen te kiepen. Ook in Herzele, de thuisbasis van 't Uilekot, stapten we uit de milieuraad omdat die feitelijk gecontroleerd werd door aan de CVP gelinkte politici. Die kwamen niet alleen zichzelf advies geven: hun functie was ervoor te zorgen dat het aan de macht zijnde gemeentebestuur zo weinig mogelijk onder vuur kwam te liggen.

Ook in de politiek was het een tijd van politieke benoemingen bij overheidspersoneel, in bestuursraden enzovoorts. Beslissingen werden bij een fles champagne genomen in de loges van voetbalclubs. Het land kreunde onder corruptieschandalen waarbij bekende politici (Leo Delcroix, de gewestplankleurders met onder meer Leonard Quintelier, Paul Vanden Boeynants ofte Alias Pol Sosis,...).

Over de noodzakelijke depolitisering van bestuursorganen gaan we het dus niet hebben.

Ook niet over de toen populaire tegentrend: men probeerde het als tegenactie zoveel mogelijk zelf op te lossen. 'Autonomie' en 'activering' waren kernbegrippen waarmee men bedoelde dat men een zo groot mogelijke onafhankelijkheid wilde bewaren tegenover de staat en het systeem. Die onafhankelijkheid verkreeg men niet zomaar. Heel wat actiegroepen en bewegingen hebben jaren gevochten om te mogen zeggen wat ze wilden. Ze bouwden structuren uit en hadden het niet altijd makkelijk om overeind te blijven.

Over wat hebben we het wel?

In een debat voor de Gentse Toekomstfabriek omschreef Bart Van Bouchaute in november 2012 de depolitisering van de socioculturele wereld:

'We zijn de grote tegenstellingen voorbij. Voor de meeste zaken kunnen we wel een consensus vinden, bijvoorbeeld over stadsvernieuwing. Chantal Mouffe

zegt: democratie is tegenstelling van visies en van belangen. Ik koppel dat ook aan een technisch element, managementtechnologie. Dat lijkt neutraal: je werkt met convenanten, je werkt met 'outputfinanciering' (bv. wat is de output van de begeleiding van jongeren. Wat wordt dan gemeten? Of ze werk hebben of niet?). Dat is niet neutraal. Heel het middenveld wordt hierin geduwd en begint zichzelf ook op die manier te bekijken. De ethiek van het kapitalisme: we gaan werken op onze corebusiness, we gaan werken met ons strategisch plan, ... zorgt ervoor dat organisaties zichzelf ook op die wijze beginnen bekijken.'

Zelfs de term 'middenveld' vind ik in deze redenering problematisch. Men gaat ervan uit dat er een middenveld is dat tussen de overheid en de bevolking staat. De socio-culturele wereld heeft zich met andere woorden op een bepaald moment losgetrokken van de bevolking en zichzelf op een verhoogde gezet in een poging om zich tegenover de overheid te verantwoorden. 'Sociale bewegingen' is als naam een mooi alternatief.

Bewegingen werden een 'middenveld', een idee werd een 'concept', de mensen met wie je werkt 'doelgroepen' of nog erger 'stakeholders', verandering heet 'transitie' en een doel is een 'target'. Om zichzelf te analyseren en een toekomstige strategie uit te stippelen worden SWOT's gemaakt en doelstellingen moeten SMART zijn. Een win-situatie is te verkiezen boven een conflict en een kans werd een opportuniteit.

Ik heb het wel regelmatig eens met mensen aan de stok die deze kritiek afdoen als een soort van vervelend taalpuritanisme. Jan Blommaert beëindigde de Dag van het Socialisme in 2013 met volgende woorden:

'Politiek is een taalspel. Zowat elke politieke handeling houdt een dimensie in van strategisch taalgebruik, waarin woorden welbepaalde betekenissen toegewezen krijgen en waarin er naast de 'pure' betekenis ervan nog een reeks suggestieve betekenissen worden aan toegevoegd.'

Taal is met andere woorden niet neutraal. Als je begrippen uit de bedrijfswereld gaat overnemen dan doe je eigenlijk wat Van Bouchaute zegt: je neemt de woordenschat van de bedrijfscultuur over en begint naar jezelf op een andere manier te kijken.

Het blijft ook niet bij woorden. Naast het vocabularium veranderden bij heel wat organisaties ook de praktijk en de interne organisatie.

Organisatievormen werden methodieken die klantgericht verspreid worden. De stroom aan onzin die ik op twintig jaar in die zin zag passeren is gigantisch. Er kan bijna niks meer gebeuren of het moet in een of andere spelvorm zijn, een toolkit. Meestal zijn dit eerder debiele grafische voorstellingen die langs geen kanten de bedoeling hebben om een of andere discussie te stimuleren of positie in te nemen. Het moet vooral allemaal vrolijk zijn, plezierig. Men kan bijna spelenderwijze zijn engagement vormgeven.

Als je de woordenschat van de bedrijfscultuur overneemt, dan begin je ook op een andere manier naar jezelf te kijken, zoals Van Bouchaute zegt. Naast het vocabularium veranderden bij heel wat organisaties ook de praktijk en de interne organisatie.

Meestal worden ze ook zéér uniform gepresenteerd. Bij heel wat nationale acties krijg je de bijhorende filmpjes, onderliggers, kaartjes, ballonnen, balpennen en andere gadgets op voorhand in de bus. De campagnes – nog zo een woord – worden nationaal uitgedacht en netjes verdeeld over de aangesloten afdelingen die dan liefst de ‘targets’ moeten halen.

Zelf denken of creatief lokale acties uitwerken is er niet meer bij. Al kan er wel af en toe nog een Tupperware-avondje af waarbij je je mening kan ventileren.

Intern worden de organisaties anders gestructureerd dan tijdens de jaren tachtig. Men werkt meestal nog wel met algemene vergaderingen en kerngroepen of aangesloten leden die iets te vertellen hebben. De wetgever maakte het bij de herziening van de Vzw-wet begin deze eeuw mogelijk om een onderscheid te maken tussen actieve leden en passieve leden. De laatste hoeven niet meer uitgenodigd te worden op beslissingsbijeenkomsten. Velen maken daar dankbaar gebruik van. Vooral de interne personeelsstructuur werd aangepast. Tot laat in de jaren tachtig werkten organisaties als Oxfam-Wereldwinkels met een gelijke loonstructuur. Er werd wel anciënniteit uitbetaald, maar iedereen verdiende hetzelfde barema. Toen daar een eind aan kwam, zagen we plotseling ook binnen de socioculturele wereld de directeurs opduiken. Mails werden ondertiteld, deuren kregen een koperen plaatje.

Bovenal leidde deze aanpassing aan de vrijmarktstructuren en het bijhorend jargon tot een vriendelijke relatie met de overheid. Het gebeurt nog zelden dat je in een krant

leest dat een of andere ngo op basis van een gedegen dossier de overheid een bolwassing geeft. Integendeel, heel dikwijls draait men met steun van de overheid de blik naar de bevolking om die met de nodige methodieken de les te lezen.

Als inwoner hoor je zuinig om te gaan met water, met belgerinkel naar de winkel te rijden, regelmatig een dikke trui aan te doen, sluikestorten op te ruimen, minstens een dag vegetarisch te eten, de trein te nemen, je ecologische voetafdruk te berekenen, het licht te doven tijdens *Earth Hour* enzomeer.

Het mag er allemaal zijn natuurlijk. Het persoonlijke is politiek zei men in de jaren zestig al, maar als het daar bij blijft, is het pover. Het ver-

lengstuk van individueel gedrag en bewustwording is het collectief organiseren van weerstand tegen dingen die niet door de beugel kunnen. Van weten naar handelen!

Naar de winkel moeten we met een boekentas aan folders, affiches en wijzers die ons gaan bijleren wat we best kopen. Tijdens vorige eeuw werd bijvoorbeeld Zuid-Afrikaans en Israëliësch fruit geboycot omwille van de Apartheid in beide landen.

Momenteel meten we vertrouwen in labels die ons in de goede richting sturen: MSC voor duurzame vis, FSC voor duurzaam hout en papier. Dat de toetredingsvoorwaarden voor die labels meestal gigantisch zijn en het kleine (soms de meest ecologische) producenten onmogelijk maken om erbij te horen, dat nemen we er bij. Dat onder het motto van MSC kweekvis als Pangasius en Tilapia aan de man gebracht worden, ook al hebben ze er duizenden voedselkilometers opzitten, nemen we er ook bij. Het geheel wordt af en toe opgefleurd door een aantal incidenten. Zo toonde de door Climaxi uitgegeven documentaire (2010) en brochure (2014) hoe er in Brazilië mensen van hun

De aanpassing aan de vrijmarktstructuren en het bijhorend jargon leidde bovenal tot een vriendelijke relatie met de overheid. Zelden nog lees je in de krant dat een of andere ngo op basis van een gedegen dossier de overheid een bolwassing geeft. Integendeel, heel dikwijls draait men de blik naar de bevolking, om die met de nodige methodieken de les te lezen.

grond verdreven worden om eucalyptusplantages aan te leggen die ons moeten voorzien van 'duurzaam papier'.

Voor alle duidelijkheid: uiteraard zijn er heel wat organisaties die deze ganse evolutie zelf zéér kritisch volgen of het totaal anders aanpakken, zelf dit soort van zaken aanklagen.

In 1998 stelde Eric Todts van Oxfam-Solidariteit als reactie op het pamflet *Het Orkest van de Titanic* van Dirk Barrez:

'Inderdaad, de ngo-wereld professionaliseert en vertechnocratiseert hoe langer hoe meer, politieke doelstellingen worden in vraag gesteld, want ze zijn moeilijk meetbaar en evalueerbaar. Een technisch overleg zoals Coprogram begeeft zich hoe langer hoe meer op het politieke forum, het terrein van het NCOS, dat nog steeds niet helemaal uit de interne crisis is geraakt.'

Manifest van het 'middenveld'

In Gent lanceerden Victoria Deluxe, vzw Motief en de Lege Portemonnees een Manifest. Men vroeg tientallen medewerkers van het socio-culturele veld naar de gevolgen van deze depolitisering en commercialisering. Die zijn niet min:

- Overheden dwingen organisaties voortdurend in te zetten op kortlopende 'projecten'. Hierdoor dreigt elke langetermijnvisie uit beeld te verdwijnen.
- De ruimte om de structurele problemen aan te kaarten verkleint. Er resten weinig mogelijkheden om van onderuit te werken en in te spelen op de noden en de behoeften van burgers.
- Om de efficiëntie te verhogen, moet je allerhande regels en procedures volgen, via een vast stramien van zakelijke interventies. Dat leidt tot een professionele afstand ten aanzien van de burger(s).
- Het werk raakt steeds meer opgedeeld. De voeling met de mensen met en voor wie je werkt (met hun vaak complexe context) verdwijnt.
- Meten is weten! Je moet voor alles 'becijferde' verantwoording afleggen tegenover de eigen directie of de subsidiërende overheid. Maar menselijke groei, bewustwordingsprocessen,
- emancipatie en co... zijn niet zomaar in grafiekjes of percentages weer te geven. Daar zijn andere instrumenten voor nodig.
- Een te hoge werkdruk ondergraaft de kwaliteit van het handelen.
- Sommige organisaties vinden geen ruimte meer om nog kritisch te reflecteren over de impact van hun werking op de samenleving. Het overleven en de zelflegitimering van de eigen organisatie komen centraal te staan.
- Zo wordt de maatschappelijke relevantie van de organisatie naar de achtergrond verdrongen. De focus verschuift van de inhoudelijke doelstellingen naar de ontwikkeling van een verkoopbaar aanbod of van een aantrekkelijke dienstverlening voor 'klanten'.

- Organisaties gaan het belang van meetbaarheid internaliseren en zich richten op doelstellingen die geëvalueerd worden op basis van het aantal 'afnemers' of van de 'winst'. De verdediging van basis- en grondrechten is echter niet meetbaar in de huidige opgelegde sjablonen.
- Een uitgesproken en gedurfde profilering maakt plaats voor een neutraliteitslogica. Dat maakt het onmogelijk om standpunten in te nemen ten aanzien van kwetsbare groepen in de samenleving. Zelfs wanneer de visie en missie van de organisatie hierom vragen of dit toelaten.
- De managementstaal neemt de bovenhand: cursussen worden producten, een netwerk wordt een verzameling van stakeholders, organisaties met eenzelfde maatschappelijke opdracht worden 'concullega's' of zelfs regelrechte concurrenten.
- Burgers worden steeds meer als klanten of consumenten benaderd. En de burgers, van hun kant, gaan middenveldorganisaties steeds vaker als dienstverlener zien. Zo zijn ze niet langer bewegingen waarin de burger zich kan engageren en waarin hij samen met anderen kan uitzoeken hoe hij kan opkomen voor gemeenschappelijke belangen.
- Sommige middenveldorganisaties focussen zich steeds sterker op de middenklasse. Hierdoor dreigen kwetsbare en uitgesloten burgers andermaal uit de boot te vallen.
- Andere organisaties raken overgespecialiseerd en dreigen hun vrijwilligers of deelnemers op te sluiten in een niche die de overheid bestendigt en subsidieert.

Tientallen organisaties (waaronder vzw 't Uilekot, Femma, Climaxi, Victoria Deluxe, KWB, ABVV, LBC, ATTAC e.a.) herkennen zich in dit manifest en engageren zich om samen met hun leden méér aandacht te hebben voor politiek en discussie. Opvallende afwezigen: Oxfam-Wereldwinkels, 11.11.11, Bond Beter Leefmilieu, WWF, Natuurpunt...

Die tweedeling duidt voor een deel een zwak punt aan in het Manifest zelf. Men bekritiseert terecht de overheid die met haar subsidiesystemen organisaties in een bepaalde richting duwt.

Voorbeelden daarvan zijn legio. Toen we begin de jaren tachtig met vzw 't Uilekot voor de eerste keer subsidies kregen was dat in het kader van de Jocema's (Jongerencentra voor Maatschappijvernieuwing). In de erkenningscriteria stond letterlijk dat 'men het bestaande kapitalistisch systeem met alle mogelijke middelen moest analyseren'. Actie voeren werd beloond en de titel van het initiatief gaf duidelijk aan dat men geloofde in de vernieuwende kracht die van kritiek en politieke discussie kon uitgaan. Het puntensysteem was gebaseerd op aantallen activiteiten en initiatieven.

Later werden het outputsystemen die rekening hielden met het aantal aanwezigen. Een concert met Vlaamse schlagers werd bij wijze van spreken beter gehonoreerd dan een jazzgig.

Nu moet de vzw het hebben van kortlopende projecten. Toen ik in het begin voor vzw 't Uilekot werkte ging 10 % van mijn tijd naar administratie en dossiers. Nu is dat makkelijk een halftime job. Een vzw als Climaxi wordt nu gesubsidieerd als beweging. Een mooi systeem waarbij men evenwel in het keurslijf van beleidsplannen en professionaliteit geduwd wordt.

Ik vind het in deze evenwel al te makkelijk om eenzijdig met de vinger naar de overheid te wijzen. ‘Het beest’ is in alle geledingen binnengedrongen.

Een vzw als Climaxi kiest ervoor om wél te werken met ‘getroffen gemeenschappen’ als vissers, mensen uit Limburg rond de thematiek van steenkoolgas, energiearmoede en andere thema’s. Je kan zelf in je beleidsplan voldoende vrijheid inbouwen. Professionaliteit kan ook betekenen dat je handelingsvrijheid in je organisatie inbouwt, inspeelt op de actualiteit, de kant van de zwaksten kiest. Professionaliteit kan ook zijn dat je je dossiers kent en actie onderneemt.

Climaxi wordt in het algemeen als vrij contesterend beschouwd en durft regelmatig zout op de slakken te leggen, ook binnen de eigen milieubeweging. Zo realiseerden we tot nu toe drie documentaires waarin het woord gegeven wordt aan diegenen die het niet krijgen. We gebruiken open scenario’s waarbij de gesprekspartners meebepalen in welke richting we gaan. Een hemelsbreed verschil met de tientallen campagnefilmmpjes die van bovenaf uitleggen welke richting men moet inslaan. Toch werden we voor deze manier van werken bijvoorbeeld bekroond doordat de documentaire *Fish & Run 2* de Federale Prijs Duurzame Ontwikkeling kreeg.

In onze kritische benadering krijgen we soms negatievere opmerkingen van collega’s uit de grote milieu-ngo’s dan van de overheid...

Als we allemaal bijna concurrenten van mekaar geworden zijn, dan is dat toch niet omdat de overheid ons dat opdringt? Met een aantal van mijn collega’s hadden we de gewoonte om goede projectdossiers en beleidsplannen uit te wisselen. We konden van mekaar leren en hielpen mekaar. Nu is dat voorbij. Gelukte dossiers worden angstvallig bewaard in de kluis en aan niemand uitgedeeld. Beleidsplannen belanden op dezelfde plaats. De overheid deelt dan wel minder centen uit en maakt ons een beetje concurrenten van mekaar, maar die overheid kan ons dat toch niet allemaal verplichten?

In onze kritische benadering krijgen we soms negatievere opmerkingen van collega’s uit de grote milieu-ngo’s dan van de overheid.

Net zoals die overheid ons toch ook niet gezegd heeft dat wij mekaar moeten opeten? Tot een paar jaar geleden bestond er in Vlaanderen een fijn initiatief: VODO (Vlaams Overleg Duurzame Ontwikkeling). Die vzw verzette baanbrekend werk rond een aantal thema’s (ecologische voetafdruk, ecologische schuld). De vzw hielp overheden met het thema aan de slag te gaan en beschikte gelukkig over Leida Reinhoudt, een eigenzinnige coördinator, en een gedreven ploeg. Dat liedje heeft geduurd tot twee grote ngo’s (11.11.11 en Bond Beter Leefmilieu) beslisten dat die vzw er te veel aan was. Zij gingen nu zelf het klimaatdiscours eens behartigen. VODO werd ontbonden en de centen netjes verdeeld over projecten van de twee groten. Sindsdien hebben we weinig vernieuwende brochures of invalshoeken gezien – wel hebben we met zijn allen gezongen, gedanst en gesprongen voor het klimaat. Nog eens, dit soort van laagdrempelige acties moeten er ook zijn, maar opnieuw valt dezelfde vraag: is dit alles?

Met organisaties als ‘t Uilekot wist de overheid nooit weg. De vzw viel/valt meestal tussen twee stoelen: te groot om lokaal te zijn, te klein om nationaal te spelen. Nu eens bezig met politieke vorming, dan met actie. Vandaag een concert, vorige maand *Lezen in de Lente* als literair festival. De vzw is niet in een vakje te stoppen. Ze volgt nog de filosofie van mensen als Leo Apostel en Jaap Kruithof. Kritische wetenschappers die vooral stelden dat alles met mekaar verbonden is en dat je je niet hoeft te specialiseren in één thema. Dat je vooral moet ont-focussen om opnieuw verbanden te gaan zien.

Ook daar zagen we evenwel dikwijls dat de grote spelers het niet zo begrepen hadden op kleine stoorzenders. Toen de provincie Oost-Vlaanderen op een bepaald moment centen veil had voor drie regionale werkingen op zijn grondgebied, was 11.11.11 er als de kippen bij om te bekijken of men geen procentje van het bedrag kon afromen voor de eigen werking.

In onze eigen gemeente voerden we actie tegen een onzinnig waterzuiveringsstation van Aquafin. Tevoren hadden we met het Denderaktiecomitee de Commissie Leefmilieu van het Vlaams Parlement gehaald en raakten we in verschillende televisie-optredens waaronder een *Panorama*-uitzending. We deden ons werk dus vrij goed. Toen Kris Peeters tien jaar geleden milieuminister was, kwam het verdict: de subsidie werd enkel verlengd indien we cofinanciering kregen van gemeentebesturen. Dit moest dan nog op drie maanden geregeld zijn. Op die tijd verander je niet eens een gemeentelijke begroting. Iedereen wist dus dat die voorwaarde een niet te verwezenlijken eis, een alibi was om het project stop te zetten.

Om terug te komen op de actie in de eigen gemeente: toen we daar de Bond Beter Leefmilieu vroegen om een emailactie naar de minister van Leefmilieu te ondersteunen, was het antwoord 'neen'. De BBL had zijn wekelijks of maandelijks overleg met de minister en wou deze positie niet in gevaar brengen door enerverende acties te voeren.

Dat is een begrijpelijk standpunt, maar haalt dat iets uit? Zijn er op dat overleg al zaken verwezenlijkt die belangrijk zijn voor het milieu in Vlaanderen?

Wat is het verband tussen beide zaken? Eenvoudig: als de grote koepels de actiemiddelen een kant zetten voor methodieken en het beleid niet te hard meer willen aanpakken, dan zijn diegenen die dat wel doen de pineut. Moeten we dan beide strategieën niet combineren? Natuurlijk, maar voor je in overleg gaat moet je bewijzen dat je sterk staat, een achterban hebt en soms op tafel durft te slaan.

De voorbije Vlaamse minister van Leefmilieu, Joke Schauvlieghe, kreeg vorig jaar een lijst van milieuprojecten voor de neus. Deze waren geselecteerd door de administratie, op advies van een commissie met daarin specialisten en ambtenaren van

verschillende ministeries. Toch besloot de minister er nog twee te schrappen. We kregen een brief met de mededeling dat we een zéér goed project ingediend hadden, maar dat de minister andere prioriteiten had. Niemand vond dat dit door de beugel kon en iedereen zou op tafel kloppen. Is de beslissing teruggedraaid? Neen. Staan we bijgevolg een stap verder dan tien jaar geleden? Neen. Nog altijd moeten de aanvragers de subsidieregels

Als de grote koepels de actiemiddelen een kant zetten voor methodieken en het beleid niet te hard meer willen aanpakken, dan zijn diegenen die dat wel doen de pineut.

volgen en worden ze door delen van de overheid geschrapt of aan de kant geduwd zonder dat de politicus in kwestie ook maar aan iemand verantwoording verschuldigd is. Heeft de strategie van onze eigen bewegingen dit kunnen verhelpen? Neen. Als we niet eens bij de overheid het respect kunnen afdwingen voor haar eigen regels, wat zitten we dan aan die overlegtafels te doen? Open vraag.

Toen we in Flobecq tegen stortbaron Marcel Fort actie voerden hebben we weinig bereikt aan de ministeriële tafels. Ook al zaten we er regelmatig, de druk kwam er doordat we veel persaandacht kregen voor een combinatie van massale, soms scherpe of juridische acties. Het één kon niet zonder het ander.

Waarom is dit verkeerd?

Kunnen we dan niets leren van het bedrijfsleven? Moeten we dan niet efficiënt werken? Onze subsidies verdienen? Natuurlijk wel, maar dat is fundamenteel wat anders dan bedrijfsmanagement. Dit is een sector van mensen en niet van producten. Mensen vragen een andere benadering, een overtuiging is geen product dat je verkoopt. Geen overdracht, maar het opzetten van een relatie in tegenmacht.

Mogen we dan helemaal niets doen met de overheid? Moeten we dan alle overlegtafels verlaten? Zeker niet. We moeten ten volle participeren aan een overleg, adviesraden enzoverder. Maar we moeten wel het lef hebben om een minimum te hanteren waar we niet onder gaan. Respect eisen voor procedures. Zo een overlegtafel verlaten als we zien dat we er niets kunnen verrichten. We moeten opnieuw durven aanklagen, de pers inlichten enzovoorts.

Alles is koopwaar geworden, en dan nog slechte koopwaar in de meeste gevallen. Maar dat betekent toch nog niet dat diegenen die dit systeem willen veranderen zich op dezelfde manier moeten organiseren als diegenen die ze willen bevechten?

Ook hier gaat het dan toch om een stukje persoonlijke verantwoordelijkheid? Als we ervoor pleiten om een ethische consequentie qua voeding of vervoer in te bouwen in het leven, dan moeten we dat toch ook doen op het vlak van organisatieontwikkeling en strategie tegenover de overheid?

Als je dat niet doet, dan betaal je de rekening. Voor heel wat mensen die in hun leven niet konden doorstoten tot de middenklasse, voor heel wat mensen uit die bewuste middenklasse zelf...

hebben we het verkorven doordat we de indruk geven langs de andere kant te staan. Langs de kant van diegenen die met ingewikkelde termen komen uitleggen hoe het moet, in plaats van langs de kant van diegenen die opkomen voor de gewone mensen.

Alles is koopwaar geworden. Maar dat betekent toch nog niet dat diegenen die dit systeem willen veranderen zich op dezelfde manier moeten organiseren als diegenen die ze willen bevechten? Dit is een sector van mensen en niet van producten en vraagt om het opzetten van een relatie in tegenmacht.

Kauri

Wat zouden gewone mensen ervan denken als ze zien dat er een denktank bestaat waarin ondernemers en ecologisten samen jobs uitwisselen? Samen aan tafel zitten om expertise door te geven? Wat zijn we ermee dat de CEO van Eneco voor één dag van job wisselt met de directeur van het WWF? Wat zijn we ermee als organisaties als dit tijdschrift, de Bond Beter Leefmilieu, Ethisch Vegetarisch Alternatief, Vluchtelingenwerk Vlaanderen, Oxfam-Wereldwinkels, Fietsersbond, Broederlijk Delen, *MO* Magazine*, *Act 4 Change*, Natuurpunt, Max Havelaar, Vredeseilanden en co aan tafel ervaring zitten uit te wisselen met Ikea (kritiek voor het kappen van oerbossen in Rusland), elektriciteitsgigant Philips, banken als KPMG, Umicore (zijn dat niet die van de gigantische loodvervuiling destijds?), voedselmonopolist Unilever, wapenverzekeraars Delcredere, Coca Cola (conflicten met arbeiders in alle continenten), ziekmaker McDonald's, interimbureaus als Randstad, IBM, Janssens Pharmaceutica, BNP-Paribas Fortis?

In de statuten kunnen we lezen dat het Kauri-netwerk wil samenwerken en een netwerk bouwen met bedrijven, instellingen en verenigingen die willen werken aan een ethisch, duurzaam, solidair en maatschappelijk verantwoord ondernemen en behoorlijk transparant bestuur.

U zei? BNP-Paribas Fortis met een degelijk en transparant bestuur tijdens de bankencrisis? McDonald's solidair? Met wie? Coca Cola duurzaam? Unilever ethisch? Maar daar val je toch van achterover? Van elk van die firma's zijn dossiers gemaakt waarin haarfijn wordt uitgelegd hoe ze de mensen hun rechten afnemen, ongezond maken, vakbonden buiten gooien enzovoorts. Indien de lezer dat wenst, komen we daar met plezier op terug. Maar we gaan nu met die multinationals samenzitten omdat ze in hun burelen water besparen of zo, of zonnepanelen gezet hebben?

Neen, we geven ze carte blanche om zich naar het publiek toe te kunnen profileren als groen. Dat staat goed voor het imago. We dienen als schaamlapje voor de commercie van die ondernemingen en wat we terugkrijgen hoeven we niet: de zagezegde verbetering en professionalisering van onze werking met de gevolgen zoals hierboven geschetst.

Op een of andere manier is de klemtoon in het socioculturele verhaal verschoven van de versterking van de gewone mensen aan de basis en sociale activering naar samenwerken met de overheid als partner en efficiënt beheer van organisaties.

Hoe kwam het zo ver?

Op een of andere manier is de klemtoon in het socioculturele verhaal dus verschoven van een versterking van de gewone mensen aan de basis

en sociale activering (mensen tot actie doen overgaan) naar een samenwerking met de overheid als partner en efficiënt beheer van organisaties.

Docenten sociaalcultureel werk als Tine Van Regenmortel en Pascal Tuteleers hebben het over een open einde en soepelheid/wendbaarheid als vereiste voor educatie en ont-plooiing. Bert Anciaux stelt in zijn doctoraat:

'Het is een duidelijk signaal uit dit onderzoek dat overheden steeds meer gebruik maken van hun macht (zij verdelen de middelen) om de overeenkomst (het reglement, de conventie) overmatig door hun logica en noden in te vullen. Deze overmacht verkleint de autonomie van de verenigingen en pleegt soms roofbouw op de wezenlijke doelstellingen (p. 536).

Professor Danny Wildemeersch reageert op apache.be:

'Die ontwikkeling is een gevolg van de verschuiving van de 'sociale beschermingsstaat' naar de 'sociale investeringsstaat', waarbij van burgers in toenemende mate zelfredzaamheid wordt verwacht en de 'belaagde' professionals zich voortdurend moeten aanpassen aan de instrumentele verwachtingen van de overheid.

In haar doctoraat geeft Katrien Van Poeck mee dat je twee dingen kan doen: discussies privatiseren of publiek maken. Wel, in de talloze methodieken of beleidsplannen is geen open einde of wendbaarheid voorzien. Niet omdat de overheid zegt dat dat niet mag. Neen, omdat we zelf van het zoeken naar zelfontplooiing van mensen overgestapt zijn naar het conditioneren van mensen. Omdat we de ideeën van bijvoorbeeld

een Paolo Freire, waarbij mensen meegenomen worden in een parcours van bevrijding en educatie, achtergelaten hebben voor het zo snel mogelijk realiseren van een aantal doelstellingen die we graag als onderaannemer van de overheid overnemen: water besparen, fair winkelen...

In een aantal lezingen stelt Jos Van Der Lans (een Nederlands cultuurfilosoof en ex-kamerlid voor Groen Links) dat we onze sector dringend moeten ontregelen. Sinds 1985 zijn we terechtgekomen in een straatje waarbij zachte waarden als engagement, passie, autonomie vervangen worden door harde: systeemcontrole, professionalisering, management-gerichtheid...

Hij geeft een aantal tips mee om sociaalcultureel werk (ofte het 'middenveld') terug te doen aansluiten bij originaliteit en impact: durf te ontregelen, heb geen schrik van mensen die binnen je organisatie eens uit de pas lopen, maak opnieuw verhalen, geef de dingen een gezicht... Ze kunnen helpen om engagement en betrokkenheid van onderuit op te bouwen.

Zelf heb ik op een dertigtal jaren beroepservaring in de sector een aantal dingen onthouden als goede praktijken van de vzw's waarin ik werk(te). Ze zijn niet te nemen of te laten en ze betekenen niet dat enkel die organisaties (vzw 't Uilekot en vzw Climaxi) de waarheid in pacht hebben. Ze hebben net als ikzelf hun eigen tekortkomingen of fouten.

Hoe kan je het dan wel doen?

Onafhankelijkheid bewaren: in Vlaanderen wordt dit meestal geïnterpreteerd als onafhankelijk staan tegenover politiek, niet meedoen. Dat is het niet (zie hieronder). Het betekent wel dat je bouwt aan een economische positie waarbij je de afhankelijkheid van subsidies *probeert* af te bouwen.

Vzw 't Uilekot heeft al veertig jaar zijn eigen café. Dat is geen ongelimiteerd succesverhaal. Het betekent wel dat je een deel van je inkomsten zélf realiseert. Zonder dit café was de deur allang dicht geweest: bij elke poging om de vzw subsidies af te nemen, bleef dit ons ontmoetingspunt waaruit we een cent haalden en plannen konden smeden voor de toekomst.

Mensen stimuleren tot *politiek activisme*: in het Vlaamse 'middenveld' wordt politieke onafhankelijkheid uitgeroepen als een conservatieve *conditio sine qua non*. Doe niet aan politiek, want de grote partijen beschouwen je dan als een concurrent en vegen je onder tafel. Dit klopt niet. Bij gemeenteraadsverkiezingen doen méér dan 10% van de leden van 't Uilekot mee als kandidaat. Ze zijn verspreid over progressieve partijen: sp.a, Groen, PVDA, LEEF... Dit is altijd een sterkte geweest in plaats van een zwakte. Blijf pluralistisch en zorg dat je niet tot één partij te reduceren bent, maar doe aan politiek!

Blijf pluralistisch en zorg dat je niet tot één partij te reduceren bent, maar doe aan politiek! Onafhankelijkheid bewaren betekent dat je bouwt aan een economische positie waarbij je de afhankelijkheid van subsidies probeert af te bouwen.

Overwinningen behalen: af en toe moet je je slag thuishalen, hoe klein die soms ook is. Je kan focussen op de grote overwinning, maar zorg ervoor dat je af en toe wat binnenhaalt. 't Uilekot houdt de N42 al twintig jaar tegen, haalde samen met anderen zijn slag thuis rond de stortbaron in Flobecq, sloot samen met de buurt een industriële

varkenskwekerij waar geen tewerkstelling was, werkte samen met anderen aan de sluiting van een stort in Erpe-Mere. Overwinningen zijn nodig om geloofwaardigheid op te bouwen en jezelf of je groep op te krikken en te sterken voor de periodes van achteruitgang.

Een ander taalgebruik hanteren: Laat het jargon en de prefabtaal zitten. Gebruik geen woorden die mensen toch niet begrijpen. Ga bewust om met taal en spreek vooral je eigen taal. Laat een aantal begrippen niet verloren gaan of probeer ze terug te veroveren. 'Transitie' is voor de meeste mensen een elitair containerbegrip. Laat het zitten en spreek duidelijk.

Confronterend durven zijn/debat lanceren/kritische zin/afwijken: Kritiek is méér dan nodig. Wie verscheidenheid wil stimuleren, moet het durven zijn. Lanceer het debat in plaats van het uit de weg te gaan, maar doe dat dan ook met open vizier.

Humor integreren: Stop humor in je tussenkomsten en je werking. 't Uilekot doet soms acties die qua politieke inzet hoog liggen of die politiek voor veel mensen te radicaal zijn. Je kan dat toegankelijk maken door humor te gebruiken. Toen ons gemeentebestuur een actie tegen borstkanker afgelaste in het centrum van de gemeente (bh's aan de kerstboom) gingen we er zelf ophalen en versierden we de kerstboom zelf namens het Borsten BevrijdingsFront. We haalden de krant en hadden heel wat inwoners mee. De bh's zagen we nooit meer terug, maar de slag was in ons voordeel beslecht.

Samenwerken in plaats van concurrentie: beschouw anderen of andere groepen als collega's en probeer samen te werken, ook al lukt dat niet over de ganse lijn. Samenwerken betekent niet dat je moet alles samen doen. De belangen van een armoedevereniging en een aantal jeugdwerkers kunnen gerust wat uit mekaar liggen. Uit een paar punten kan je genoeg leren of samen kan je een paar punten verwezenlijken, terwijl iedereen zijn eigenheid kan behouden. Werk samen met andere actiegroepen in plaats van met bedrijven. Zoek de kleintjes en betrek ze mee in de stroom.

Richt je niet alleen naar de middenklasse: De gewone mensen worden meestal vergeten. Onze actie blijft dikwijls beperkt tot gelijkgezinden en we richten ons teveel naar mensen die hoger onderwijs gekregen hebben. Als vzw Climaxi documentaires maakt, dan gaat het meestal over thema's die niemand wil opnemen of over beroepsgroepen die vergeten worden. Dan gaat het dikwijls over mensen die in eerste instantie niet zo vatbaar zijn voor het ecologisch of klimaatdiscours. Als je zelf geen inspanning doet, moet je evenwel niet verwachten dat de andere dat wél zal doen. Als je zelf niet deelneemt aan vakbondsbetogingen, dan zal je niet aan arbeiders moeten vragen om mee op te komen voor een schone productie. Dan kan je dat wel aan de baas van Coca Cola gaan vragen, maar niet aan de mensen op de werkvloer.

Doorbijten: Je bouwt een relatie op met mensen. Geef niet op als er een aantal dingen mislukken. De échte zaak die je opbouwt, is niet de 'campagne' die je voor x-aantal jaren gaat voeren, maar de band die je hebt met een aantal groepen of de band die je stimuleert tussen groepen en mensen.

Weg met de eenheidsworst: durf af te wijken. Aanvaard niet klakkeloos alle gestroomlijnde campagnes die op je afkomen, maar stop er je eigen ziel en overtuiging in als je

ze vertolkt naar de bevolking. Zorg dat het voor mensen origineel en authentiek overkomt. De bevolking ziet echt wel dat wij soms werken als een reclamebureau in plaats van een beweging. Met 't Uilekot en Climaxi doen we uiteraard soms ook mee aan nationale campagnes. We gaan er wel ons eigen gezicht en creativiteit in stoppen. We gaan wel meedoen aan Sing for The Climate, maar we maken er een eigen rockversie van. En we pasten de tekst lichtjes aan: *We need to build a better future* werd *We need to build a new society* bijvoorbeeld.

Het zijn kleine troeven, die zeker meer discussie vragen.

Net als dit artikel trouwens. Misschien ben ik voor velen te kritisch, te negatief of te kort door de bocht geweest. Misschien heb ik sommige organisaties te hard aangepakt. Dat kan gerust zijn. Ook dit stuk heeft een open einde: ik wou vooral een discussie opzetten en ik hoop op reacties. Die mogen gerust ook scherp zijn. We zijn immers al teveel scherp te verliezen. En o ja, als je je door een aantal dingen toch op de verkeerde teen getrapt voelt, deel het gerust, maar hou er rekening mee dat deze tekst een persoonlijk ingaan is op een uitnodiging van Oikos om te schrijven, en geen manifest van 't Uilekot of vzw Climaxi.

Bio

Filip De Bodt (1962) werkte 30 jaar voor 't Uilekot als coördinator, en werkt nu sinds drie jaar voor vzw Climaxi. In bijberoep was hij journalist voor *De Morgen*, *De Rode Vaan*, *Ecogroen* en *Toestanden*. Hij regisseerde *Fish & Run 1* en *2* en is sinds 1994 gemeenteraadslid voor LEEF! Herzele.